

4. Перспективами подальших досліджень за темою цієї роботи є створення інтегральних показників оцінки якості інформаційного забезпечення управлінської діяльності, які б одночасно враховували усі основні параметри якості інформації, застосування яких уможливило б обирати найкращі інформаційні технології.

1. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. *Теоретичні та прикладні засади менеджменту: Навч. посібник.* – Львів, 2001. 2. *Основы управления социалистическим производством: Учебник / Под ред. Г.Л. Таукого и В.П. Дубоноса.* – К., 1989. 3. *Економічна енциклопедія. У 3-х т. Т.3.* – К., 2002. 4. *Толковый словарь по основам информационной деятельности.* – К., 1995. 5. Воройский Ф.С. *Информатика. Новый систематизированный толковый словарь-справочник.* – М., 2001. 6. Мельник Л.Г., Ильяшенко С.Н., Касьяненко В.А. *Экономика информации и информационные системы предприятия.* – Сумы, 2004. 7. Матвієнко О.В. *Основы інформаційного менеджменту.* – К., 2004. 8. Закупень Т.В. *Об информационном обеспечении управленческой деятельности госструктур // НТИ. Сер. 1. – 1997. – №8. – С. 12–18.* 9. Твердохліб Н.Г. *Інформаційне забезпечення менеджменту.* – К., 2000. 10. Князь С.В., Георгіаді Н.Г. *Інформаційне забезпечення управлінської діяльності підприємства: сутність поняття і особливості оцінювання // Вісник НУ “Львівська політехніка”. – 2005. – С. 302–309.* 11. Годин В.В., Корнеев И.К. *Информационное обеспечение управленческой деятельности: Учебник.* – М., 2001.

УДК 336.7

А.Г. Загородній, Т.Т. Гринів
Національний університет “Львівська політехніка”

ДЕРЖАВНЕ ГАРАНТУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

© Загородній А.Г., Гринів Т.Т., 2006

Розглянуто систему державного гарантування іноземного інвестування в Україні. Наведено класифікацію гарантій, що надаються іноземним інвесторам в нашій державі. Виявлено та проаналізовано недоліки у вітчизняному законодавстві, які стосуються сфери іноземного інвестування. Для порівняння описано гарантії, що надаються іноземним інвесторам в США, Канаді та країнах Західної Європи.

In this article we described the system of state guarantees of foreign investment in Ukraine. We directed to classification of guarantees for foreign investors in our state. We disclosed and analyzed the defects in our legislation that concerned of sphere of foreign investment. For the comparison we described the investments guarantees in USA, Canada and the countries of West Europe.

Постановка проблеми. Залучення іноземних інвестицій здебільшого пов'язане з різноманітними ризиками для інвесторів. Можливість таких ризиків збільшується за економічної нестабільності, під час виникнення політичних конфліктів тощо. Іноземних інвесторів найбільше турбує проведення в державі націоналізації. З огляду на політичні та економічні події, які відбуваються останнім часом в Україні і які ми детальніше проаналізуємо нижче, іноземний інвестор має причини не довіряти українській владі та українському законодавству. Тому для вирішення проблеми недовіри іноземних інвесторів Україна повинна розробити досконалу систему гарантування іноземних інвестицій і забезпечити ефективне її використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі гарантування іноземних інвестицій в Україні вітчизняні науковці приділяють значну увагу. Але більшість з них, такі як Богуславський М.М. [1, с. 77–88], Вознесенська М. [2, с. 100–115], [9, ст. 7–12] та ін., зосереджуються лише на

системі державного гарантування інвестування. Вони розглядають нормативно-законодавчі документи, що надають певні гарантії іноземним інвесторам та захищають їх від різноманітних політичних та економічних ризиків, аналізують позитивні та негативні сторони цих документів, але мало уваги, на нашу думку, приділяють аналізу того, наскільки саме ці гарантії підходять українським компаніям (впливають на діяльність компаній), в які іноземні інвестори вкладають свої кошти.

Формулювання цілей статті. Завданнями нашого дослідження є:

- 1) розглянути державні гарантії іноземного інвестування;
- 2) виявити недоліки у державному законодавстві, що стосуються іноземних інвесторів;
- 3) проаналізувати механізм забезпечення певних гарантій іноземним інвесторам з боку держави.

Виклад основного матеріалу. Гарантування іноземних інвестицій ми вже розглядали в наших попередніх наукових працях [4, 5], де визначили, що у сфері іноземного інвестування гарантія – це відповідальність держави, банків, підприємств тощо за виконання взятих на себе зобов'язань перед іноземним інвестором. Гарантом може виступати державний орган (державна гарантія), комерційний банк, велике підприємство тощо. Враховуючи це визначення, гарантування іноземних інвестицій в Україні можна поділити на:

1) державне:

а) внутрішні законодавчі гарантії (законодавчі акти України, пов'язані із здійсненням іноземних інвестицій);

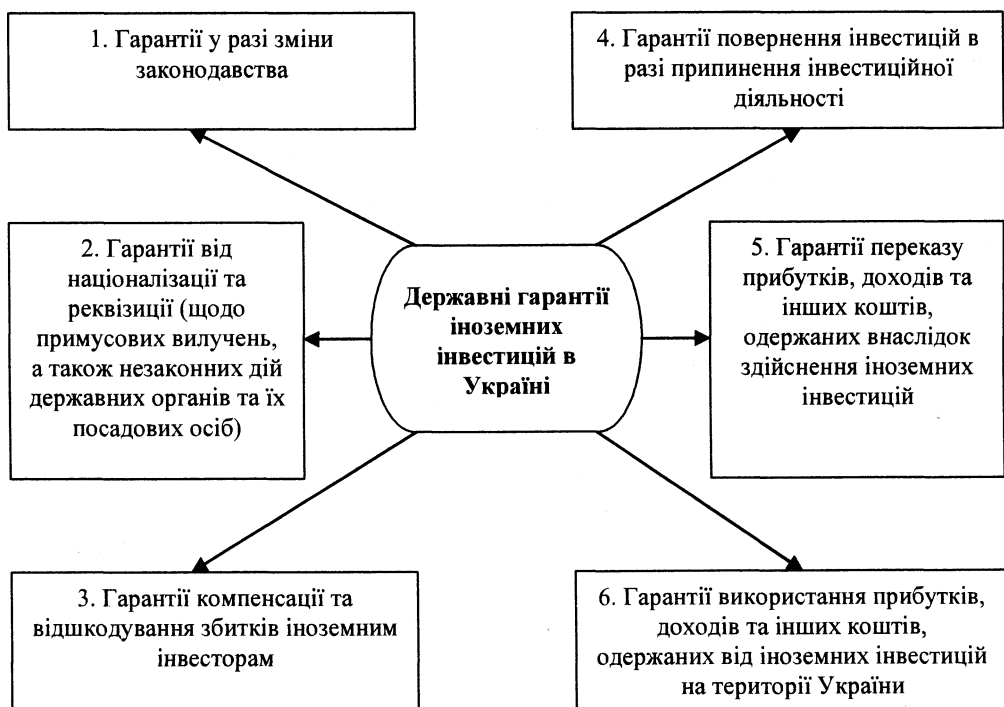
б) укладання міжнародних договорів, конвенцій та угод, що стосуються здійснення іноземних інвестицій, учасником яких є Україна;

2) недержавне:

а) банківські гарантії;

б) гарантії підприємств.

Державні гарантії іноземного інвестування визначаються нормативно-законодавчими документами, зокрема, Законом України “Про режим іноземного інвестування” [9], Законом України “Про іноземні інвестиції” [6], Законом України “Про захист іноземних інвестицій” [8] тощо. Види державних гарантій показані на рисунку.

Види державних гарантій іноземних інвестицій в Україні

Гарантії від націоналізації та реквізиції (щодо примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб): іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. Державні органи не можуть реквізувати іноземні інвестиції, за винятком рятівних заходів у разі стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій. Реквізиція може бути здійснена на підставі рішень органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України [6, с. 10].

Розглядаючи інвестиційне законодавство України та законодавства інших країн, слід відмітити, що, на відміну від нашої держави, у Грузії і Казахстані, крім показаних на рисунку гарантій, передбачається можливість викупу іноземними інвесторами підприємства, в яке вони вкладають кошти, а за законами Киргизстану викуп не допускається [1, с. 79]. Закони Естонії, Литви, Латвії, Росії щодо націоналізації та реквізиції такі самі, як і українські. Закон України “Про іноземні інвестиції”, як і аналогічні закони Росії, Білорусі, Узбекистану, Грузії, Молдови, передбачає гарантії від нанесення збитків, що виникли внаслідок незаконних рішень і дій державних органів, але тільки законами України та Вірменії передбачена можливість відшкодування не лише матеріального, але й морального збитку [9, с. 10]. Відшкодування збитків (включаючи упущену вигоду), що зазнав іноземний інвестор внаслідок незаконних дій державних органів, здійснюється органом, який допустив такі дії.

Гарантії компенсації та відшкодування збитків іноземним інвесторам: іноземні інвестори мають право на відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду і моральну шкоду, завдану їм в результаті дій або бездіяльності державних органів України чи їх посадових осіб. Усі витрати і збитки, завдані внаслідок незаконних дій, мають бути відшкодовані на підставі поточних ринкових цін та/або обґрунтованих оцінок, підтверджених незалежними аудиторами. На суму компенсації нараховуються відсотки за середньою ставкою відсотка, за яким лондонські банки надають позики першокласним банкам на ринку євровалют (ЛІБОР) [9, с.10].

В Україні обсяги компенсації в разі націоналізації чи реквізиції вирішуються у судовому порядку [9, с. 9], а згідно з Законом Татарстану “Про іноземні інвестиції” 1994 р. компенсація, яка виплачується іноземному інвестору, повинна відповідати ринковій вартості інвестицій, що націоналізуються чи реквізуються, на момент прийняття відповідного рішення [1, с. 80].

Гарантії повернення інвестицій у разі припинення інвестиційної діяльності: інвестор має право на повернення не пізніше 6 місяців з дня припинення інвестиційної діяльності своїх інвестицій в сумі фактичного внеску без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій за реальною ринковою вартістю на момент припинення інвестиційної діяльності [9, с.11].

Щодо гарантій повернення інвестицій у разі припинення інвестиційної діяльності законодавством України [6, с. 12; 9, с. 11] встановлений термін повернення інвестицій і доходів від них інвестору не пізніше 6 місяців з дня припинення такої діяльності, якщо інше не встановлено відповідними нормативними документами або міжнародним договором. Проте, наприклад, в законодавстві Росії (Закон РФСР “Про іноземні інвестиції в РРФСР” від 04. 07. 1991 р. та Указ Президента Російської Федерації “Про удосконалення роботи з іноземними інвестиціями” від 27.09. 1993 р.) така гарантія прямо не встановлена.

Прибутки, доходи та інші кошти, отримані інвесторами внаслідок здійснення іноземних інвестицій, можуть переказуватись інвесторами за кордон або реінвестуватись у підприємства на території України (вкладатись знову у виробництво).

Гарантії переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій: іноземним інвесторам після сплати податків, зборів та інших обов’язкових платежів гарантується безперешкодний і негайний переказ за кордон їх прибутків, доходів та інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах внаслідок здійснення іноземних інвестицій. Порядок такого переказу визначається НБУ [9, с.12].

Питання переказу доходів, отриманих від інвестицій, є одним з найголовніших питань для іноземного інвестора. Воно стосується вивезення доходів інвестора (дивідендів, процентів, роялті тощо), початкових капіталовкладень, грошових коштів, що виникають в процесі ліквідації інвестиційної діяльності, компенсації, яку отримує інвестор від вилучення його власності тощо.

Разом з тим іноземним інвесторам надається право використовувати свої доходи на території України, тобто вкладати їх знову у виробництво (реінвестувати).

Гарантії використання доходів, прибутків та інших коштів, одержаних від іноземних інвестицій, на території України: доходи, прибутки та інші кошти, одержані від іноземних інвестицій на території України, можуть реінвестуватись в Україні. Для збереження своїх коштів іноземні інвестори можуть мати поточні та розрахункові рахунки в банках на території України. Іноземні інвестори мають право використовувати свої кошти для придбання іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку або для придбання товарів на внутрішньому ринку України та їх вивезення за кордон у безліцензійному порядку [6, с.14].

Гарантії у разі зміни законодавства: коли спеціальне законодавство України в подальшому змінює умови захисту іноземних інвестицій, що вже зазначені у певних законах України [6, 8, 9], до іноземних інвестицій протягом 10 років на вимогу іноземного інвестора застосовується спеціальне законодавство, що діяло на момент реєстрації інвестицій.

Гарантії у разі зміни законодавства розглянемо та проаналізуємо детальніше на прикладі вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку. Законами України “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку” та “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності у вільних економічних зонах” для залучення іноземного капіталу інвесторам надавались певні пільги, наприклад, звільнення від ввізного мита, звільнення від ПДВ, звільнення на три роки прибутку від оподаткування на період реалізації інвестиційних проектів тощо. Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про державний бюджет України на 2005 р. та деяких інших законодавчих актів України” від 25.03.2005 р. [7] було внесено зміни в Закони України “Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу “Курортополіс “Трускавець”” (Відомості Верховної Ради України (ВВРУ), 1999 р., №18), “Про спеціальну економічну зону “Славутич”” (ВВРУ, 1999 р., №32), “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області” (ВВРУ, 1999 р., №38), “Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області” (ВВРУ, 1999 р., №7), “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області” (ВВРУ, 2000 р., №2), “Про спеціальну економічну зону “Рені”” (ВВРУ, 2000 р., №25), “Про спеціальну (вільну) економічну зону “Порто-франко” на території Одеського морського торговельного порту” (ВВРУ, 2000 р., №26) [7, с. 11] тощо, які виключають статті “Спеціальний режим інвестиційної діяльності” та “Гарантії забезпечення інтересів суб’єктів підприємницької діяльності у разі зміни спеціального режиму інвестиційної діяльності”. Одночасно із підписанням цього Закону втратив чинність Закон України “Про внесення змін до деяких законів України з питань оподаткування у зв’язку із створенням вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку” [7, с. 13], які передбачали пільгові умови оподаткування для інвесторів на території цих зон. Цим законом ліквідувались навіть гарантії, які надаються іноземним інвесторам у разі змін в українському законодавстві. Це стурбувало іноземних інвесторів і збільшило їх недовіру до української держави загалом та української влади, зокрема законодавчої. У зв’язку з останніми подіями в нашій державі відбувається вплив іноземного капіталу, значно зменшилась кількість іноземних інвесторів, які б хотіли працювати на території України, а ті інвестори, які вклали свої капітали у вільні економічні зони і відчули на собі дію Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про державний бюджет України на 2005 р. та деяких інших законодавчих актів України” від 25.03.2005 р. [7], намагаються тепер повернути свої пільги у судовому порядку в Україні або звертаються за допомогою до міжнародних організацій з питань вирішення інвестиційних суперечок.

Крім національного законодавства, гарантії іноземним інвесторам забезпечують також міжнародні (двосторонні) договори. Міжнародні договори такого типу з’явилися ще в кінці XVIII ст. Першими їх почали укладати США, Японія та західноєвропейські країни як договори комерції, що забезпечували фактичне надання національного режиму іноземним компаніям, включаючи захист від націоналізації [3, с. 15].

Спроби гарантувати і застрахувати свої інвестиції робили США після Другої світової війни як складового елемента плану Маршалла і програми підтримки Європи. Підготовлені спеціальні програми захисту іноземних інвестицій від некомерційних ризиків були гарантіями від ризику експропріації.

Двосторонні договори в сучасній формі вперше були укладені ФРН з Пакистаном і Домініканською Республікою. Незабаром аналогічні угоди підписали Франція, Швейцарія та інші країни [3, с. 17]. Свого часу були укладені угоди між СРСР та іншими країнами про взаємний захист і стимулювання інвестицій. СРСР на основі розробленого Типового проекту відповідного типу угод (затвердженого Постановою Ради Міністрів СРСР від 27 листопада 1987 р. № 1353) підписав у 1989 р. угоди з Фінляндією, Канадою, Нідерландами, Бельгією і Люксембургом, Францією, Італією, Великобританією, а в 1990 р. – з Австрією, Іспанією, Швейцарією, КНР, Туреччиною, Китаєм і Південною Кореєю [11, с. 7].

В Україні практика укладання міжнародних договорів з'явилась одразу ж після проголошення незалежності нашої держави – у 1991 р. Вони укладались за прикладом радянських міжнародних договорів. Сьогодні Україна є учасником понад двадцяти двосторонніх міжнародних договорів про заохочення та взаємний захист інвестицій, включаючи договори з такими країнами, як США, Німеччина, Канада, Нідерланди, Італія та ін. [10, с. 1]. Такі двосторонні договори, як правило, встановлюють національний режим або режим найбільшого сприяння залежно від того, який з них є більш сприятливим для інвесторів.

Сьогодні основним призначенням міжнародних (двосторонніх) договорів є: з одного боку, забезпечити захист від усіх чинників, що негативно впливають на діяльність іноземних інвесторів, з іншого, – не надати іноземним інвесторам повного контролю над діяльністю вітчизняних підприємств. Тобто міжнародні договори повинні забезпечити вигідні умови для діяльності як іноземних інвесторів, так і вітчизняних підприємств. Особливістю міжнародних договорів є їх орієнтація на регулювання виключно інвестицій, тобто вони являють собою перелік зобов'язань країни, в яку вкладаються іноземні інвестиції. Міжнародні договори передбачають захист іноземних інвесторів від націоналізації іноземної власності, дискримінаційного оподаткування та безпідставної відмови від видачі ліцензій, проблем, пов'язаних з переказом коштів за кордон, суперечок, що виникають між інвесторами та країною, в яку вони вкладають свої кошти тощо.

Обов'язковою умовою усіх двосторонніх договорів є компенсація у випадку націоналізації іноземної власності. В більшості договорів висуваються вимоги щодо швидкої, повної і справедливої компенсації, тобто щодо повернення повної ринкової вартості власності іноземного інвестора на день проведення націоналізації, причому виплачена компенсація повинна бути переведена за курсом, зафіксованим на момент оголошення обсягу компенсації. Під час визначення вартості компенсації переважно використовують метод дисконтування, де величина очікуваного прибутку підприємства дисконтується, враховуючи очікуваний рівень інфляції. Одночасно можливе використання і методу балансової вартості.

Своєчасна виплата прибутків та їх переказ за кордон є обов'язковою вимогою іноземних інвесторів, але інколи негайний переказ значної частини прибутків від продажу чи ліквідації іноземних підприємств може негативно вплинути на платіжний баланс країни і сповільнити економічний розвиток. Методи регулювання руху капіталу і платежів фізичних і юридичних осіб розглядаються в положеннях Міжнародного валютного фонду. Крім того, діяльність іноземних інвесторів регулюється Кодексом щодо лібералізації, який передбачає ліквідацію обмежень не лише на переміщення капіталів, але і на перекази платежів і прибутків з інвестицій, Рекомендаціями Світового банку щодо регулювання прямих інвестицій та прийнятою у 1965 р. Конвенцією з врегулювання інвестиційних суперечок. Суть її полягає в тому, що суперечки передаються на рівень міжнародного органу, який є неполітичною організацією і регулює суперечки на міжнародній основі. Також при Світовому банку діє Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних суперечок (International Center for the Settlement of Investment Disputes, ICSID), який є окремим його відділом у Вашингтоні [3, с. 12].

Оскільки у разі іноземного інвестування і країна, яка вкладає інвестиції, і країна, в яку вкладаються інвестиції, претендують на отримання доходів від підприємницької діяльності, то виникають проблеми, пов'язані з подвійним оподаткуванням (особливо це стосується ТНК, філії яких розміщені по всьому світі). В результаті цього укладаються договори про уникнення подвійного оподаткування під час іноземного інвестування. На кінець 1998 р. в світі нараховувалось близько 1700 таких двосторонніх договорів. Існують дві моделі цих договорів [3, с. 46]:

1) модель договору про уникнення подвійного оподаткування, в якій перевага надається принципу резидентності, тобто податки сплачуються у країні, яка вкладає кошти;

2) модель договору між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються, підготовлена ООН, в якій перевага надається принципу територіальності, тобто податки сплачуються в країні, де здійснюється підприємницька діяльність.

Існує три методи вирішення проблем, пов'язаних з подвійним оподаткуванням [3, с. 50]:

1) метод податкового виключення, тобто оподаткуванню не підлягають прибутки постійно функціонуючих за кордоном підприємств та прибутки від закордонної власності;

2) метод кредитування, застосовуючи який, країна зменшує величину податкових ставок на іноземні доходи на суму податків, які інвестор вже сплатив в країні вкладення свого капіталу. Під час застосування цього методу можуть виникати певні проблеми, а саме:

– податкові органи країни іноземного інвестора не можуть точно визначити прибутки підприємства, оскільки деякі показники (амортизаційні відрахування, процентні ставки на інвестиційні кредити тощо) в країні, в яку вкладаються кошти, значно відрізняються від аналогічних показників країни-інвестора;

– податок на прибуток в країні, в яку вкладаються кошти, може виявитись вищим порівняно з податком на прибуток країни-інвестора. В такому разі частина податку стає кредитом країни-інвестора.

Уникнути таких проблем можна реінвестуванням отриманого прибутку в підприємства. Але, якщо отримані прибутки репатріюються, то країна інвестора отримує додаткові доходи у формі вищих податкових надходжень, що буде невигідно іноземному інвестору. Щоб не виникла така ситуація, використовують третій метод;

3) метод розподілу доходу (спаррінг-метод), за якого країна-інвестор надає кредит не лише на податки, фактично сплачені в країні, якій надаються інвестиції, але і на податки, отримані на підставі пільгового законодавства в країні, в яку інвестуються кошти.

Оскільки основним завданням країни, в яку інвестуються кошти, є отримання доходів від цих коштів і забезпечення умов залучення інвестицій, а основним завданням країни-інвестора є збереження конкурентоспроможності своїх підприємств за рахунок пільгового оподаткування, то основним завданням міжнародних договорів у вирішенні цієї проблеми, на нашу думку, повинно бути розроблення принципів розподілу податків між цими країнами та забезпечення податкових пільг для стимулювання прямих закордонних інвестицій. Це означає, що якщо одна країна проводить певні зміни у своїй політиці, то інша країна також повинна провести відповідні зміни, корегуючи загальну величину оподаткованого доходу.

Досить часто між інвесторами і країною, в яку вкладається іноземний капітал виникають різні суперечки. Ці суперечки регулюються на підставі спеціально створюваних “арбітражних” трибуналів – “комісій з врегулювання міждержавних відносин”. В таких випадках суперечка найчастіше вирішується визнанням інвестором положень і норм судової системи країни, в яку вкладаються інвестиції. Виконання іноземних арбітражних рішень забезпечується відповідними положеннями Нью-Йоркської Конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р., учасником якої є Україна, та внутрішнім законодавством України. Для вирішення проблеми розв'язання суперечок прийнята у 1965 р. Конвенція про порядок вирішення суперечок між державами і інвесторами (“Вашингтонська Конвенція”), а також Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних суперечок, створений відповідно до рекомендацій Всесвітнього банку, та Спеціальний трибунал, що діє під егідою Міжнародної торгової палати [3, с. 13–14]. Згідно із Законом України “Про ратифікацію Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між

державами та іноземними особами” від 16 березня 2000 р., Україна стала учасником Вашингтонської Конвенції [10, с. 2]. Згідно з нею будь-яка іноземна особа, що здійснює інвестиції в Україні, має право звернутись до Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних суперечок з метою врегулювання будь-якого правового спору, що виникає безпосередньо з відносин, пов’язаних з іноземними інвестиціями, за умови наявності згоди України на передачу такого спору на розгляд Міжнародного центру.

Отже, проаналізувавши гарантії, які отримує іноземний інвестор в результаті укладання міжнародних (двосторонніх) договорів, можемо відмітити доцільність і вигідність підписання таких договорів як для іноземного інвестора, так і для вітчизняних підприємств. Проте варто зазначити, що коли законодавством країни, яка залучає інвестиції, розробляються програми, які істотно зменшують або взагалі відмінюють податки на прибутки, знижують або повністю ліквідують експортні податки і збори, а також прибуткові податки з іноземних громадян, що працюють на відповідному підприємстві, необхідність укладати двосторонні договори зникає (хоча такі методи можуть бути не досить надійними для іноземних інвесторів, оскільки в нашій державі реалізація таких програм може бути в будь-який момент відмінена певними законодавчими документами).

Проаналізувавши гарантії, які надає Україна іноземним інвесторам, розглянемо гарантії, інвестиційні пільги та обмеження, які застосовують в інших країнах світу.

У США кожен штат надає свої інвестиційні пільги і гарантії інвесторам, зокрема: зниження податкових ставок, безкоштовне створення необхідної виробничої інфраструктури, особливі пільгові ставки прискореної амортизації, позики на наукові дослідження та збільшення зайнятості. Для корпорацій, які працюють на експорт, дозволяється списувати близько 15 % оподаткованого прибутку. В США адміністрація у справах малого бізнесу надає допомогу невеликим компаніям, в тому числі з іноземними інвестиціями. Вони отримують безкоштовну інформацію і консультації, а також пільгові позики (до 150 тис. дол. США) і гарантії для отримання кредиту в банку (до 350 тис. дол. США). Ліберальніше інвестиційне законодавство в штаті Делавер. Компанії цього штату повністю звільнені від сплати податків на операції за його межами. З 1993 р. в деяких штатах функціонують так звані корпорації з обмеженою відповідальністю (Limited liability corporation, LLC), які поєднують в собі переваги корпорації і партнерства, – в них обмежена відповідальність і вони не сплачують податок на прибуток корпорацій [11, с. 18–19].

У Канаді існує розподіл компетенції між федеральними і провінційними органами влади стосовно державного регулювання іноземних інвестицій: “провінції можуть на своєму рівні регулювати в законодавчому порядку іноземні інвестиції, якщо це регулювання не суперечить федеральному законодавству” [11, с. 25]. Іноземні інвестори там, як правило, створюють філії або дочірні компанії, при цьому для здійснення підприємницької діяльності на території будь-якої провінції іноземні інвестори повинні отримати федеральну ліцензію. Отримання такої ліцензії, як і діяльність іноземних інвесторів на території Канади, регулюється законом “Про іноземні інвестиції”, прийнятим у 1985 р. Але існує істотне обмеження для іноземних інвесторів: контроль держави за допущенням іноземних інвесторів в національну економіку. Цей контроль полягає в тому, що іноземний інвестор перед тим, як розпочати свою діяльність на території Канади, повинен подати на розгляд державних органів повідомлення або заявку на інвестиції в Канаді [11, с. 28].

В Австрії не існує спеціальних законодавчих актів щодо іноземних інвестицій. Діяльність іноземних інвесторів підпорядковується тим законам, що й діяльність національних підприємств. Але державою встановлені певні обмеження для іноземних інвесторів:

- 1) для отримання довготермінових кредитів необхідний спеціальний дозвіл Австрійського національного банку;
- 2) заборонені іноземні інвестиції в австрійські аудиторські та юридичні компанії;
- 3) для створення філій іноземних страхових компаній чи банків необхідний попередній дозвіл та наявність ліцензії;
- 4) для інвестицій в нерухомість необхідно отримати дозвіл місцевої влади та федеральної комісії з нерухомості;

5) у видобувній, енергетичній та транспортній промисловості діяльність іноземними інвесторами може здійснюватись тільки у формі змішаних компаній та за наявності ліцензії тощо [11, с. 30–31].

У **Великобританії** іноземним інвесторам не потрібні дозволи на здійснення своєї діяльності на території держави. Але згідно з Законом “Про промисловість” 1975 р. уряд може заборонити купівлю іноземними інвесторами важливих підприємств обробної промисловості, якщо це суперечить інтересам держави. В галузях авіаційного та водного транспорту діяльність іноземних компаній дозволяється лише під національним контролем [11, с. 36]. Для залучення іноземних інвестицій у Великобританії функціонують регіональні агентства та корпорації розвитку (Шотландське та Уельське агентства розвитку, корпорації розвитку районів лондонських доків та ріки Мерсей). Для розвитку регіонів видаються позики Європейського інвестиційного банку на пільгових умовах (такі позики можуть покривати до 50 % вкладень в основний капітал підприємств з іноземними інвестиціями).

У **Німеччині** основними законами, які регулюють іноземні інвестиції, є Закон “Про зовнішні економічні зв’язки” 1961 р. та Закон “Про кредити” 1976 р. [11, с. 41]. Не існує законодавчих обмежень на рух капіталу, на обсяг і характер валютних угод, а також на фінансування іноземних компаній на місцевому ринку позикового капіталу, проте необхідна наявність ліцензій для діяльності в певних галузях економіки (медичній, фармацевтичній, транспортній, страховій, банківській та в готельному і ресторанному бізнесі тощо). В Німеччині лише одного разу були введені обмеження (1973–1974 рр.), які діяли 12 місяців. Вони полягали в необхідності отримання іноземними інвесторами дозволу державного банку Німеччини (Бундесбанку) на здійснення інвестицій. Законодавством Німеччини передбачені і різноманітні пільги для іноземних інвесторів:

1) вони сплачують податок на прибуток підприємств повністю лише з третього року функціонування;

2) значні пільги в рамках Програми по підйому Сходу (пільгові позики на 20 років). Крім того, програмою фінансової організації “Кредитаншталь фюр Відерауфбау” передбачено видачу пільгових кредитів до 10 млн. євро на термін 10 років.

В **Іспанії** головним законодавчим актом, що регулює іноземне інвестування, є Положення “Про іноземні інвестиції”, затверджене декретом №3022 від 31.10.1974 р., а регулювання інвестиційної діяльності здійснюється Радою міністрів та Міністерством економіки і фінансів, до складу якого входить Генеральна дирекція внутрішніх відносин, що займається безпосередньо питаннями іноземних інвестицій [11, с. 49]. В країні для іноземних інвесторів існують обмеження на діяльність у деяких галузях економіки (нафтопереробна, теле- та радіомовлення, ігровий бізнес, авіаційний транспорт тощо), а також валютні обмеження, що стосуються іноземних кредитів, та необхідний спеціальний дозвіл на випуск іноземних цінних паперів на іспанському ринку за умови їх реалізації за іноземну валюту. Іспанським законодавством передбачені також інвестиційні пільги щодо спрощення процедур доступу до місцевих фінансових джерел:

1) податкові преференції;

2) безмитний ввіз машин та обладнання, яке не виробляється в Іспанії.

В Іспанії діють преференційні та вільні торгові зони, де можливе отримання безповоротних позик, що становлять від 20 до 75 % інвестицій, і наполовину зменшений податок на фонд заробітної плати.

Державне регулювання іноземного інвестування в **Італії** передбачає два види іноземних інвестицій на території країни [11, с. 53]:

1) виробничі інвестиції, які призначені для створення нових або розширення вже діючих підприємств з виробництва товарів і послуг. Цей вид інвестицій вимагає отримання свідоцтва Міністерства фінансів та дозволу місцевої влади на будівництво і експлуатацію;

2) інші іноземні інвестиції.

При цьому репатріація капіталу і вільний переказ прибутків за кордон гарантовані тільки у разі здійснення виробничих інвестицій.

В Італії для іноземних інвесторів передбачені такі податкові пільги:

1) зменшення на 50 % податку на прибуток з корпорації на перших 10 років;
2) звільнення від місцевого прибуткового податку на 10 років з моменту отримання першого прибутку;

3) звільнення від місцевого прибуткового податку на 70 % від оподаткованої бази;

4) зменшено ставку реєстраційних податків тощо.

В Італії функціонує вільна торгова зона в Трієсті, де, поряд з митними пільгами, передбачено зменшену ставку податку з прибутку корпорацій (18 замість 36 %).

У Франції питаннями регулювання іноземних інвестицій займаються Національний банк та Міністерство економіки, фінансів і бюджету, при якому функціонує Служба з іноземних інвестицій Казначейства (Бюро D3) [11, с. 57]. Усі іноземні інвестиції повинні декларуватись в Бюро D3, включаючи детальні дані про інвестора, про форму інвестування та мотиви здійснення інвестицій. У деяких випадках, крім декларації, необхідний ще й дозвіл на залучення іноземних інвестицій. Не існує жодних обмежень для іноземних інвесторів – членів країн ЄС, крім випадків поглинання французьких компаній. Інвестиційні пільги для інвесторів у Франції такі:

1) субсидії;

2) пільгові позики;

3) прискорена амортизація;

4) продаж і оренда землі за низькою ціною;

5) безкоштовне навчання персоналу;

6) повне або часткове звільнення від професійного податку на п'ять років.

Наданням пільг у Франції, крім місцевої влади, займаються Агентство економічного розвитку країни, Національне агентство зі створення нових підприємств та Національне агентство сприяння науковим дослідженням.

В Швейцарії відсутні спеціальне законодавство та спеціалізовані інститути, які б регулювали чи контролювали діяльність іноземних інвесторів. Консультаційна допомога інвесторам здійснюється усіма великими банками країни. Основним обмеженням в Швейцарії стосовно іноземних інвестицій є заборона сприяння притоку фінансових коштів з-за кордону, які попадають під визначення “втеча капіталу”, тобто ті, які незаконно вивозяться з країни їхнього походження (згідно з угодою 1977 р. між Швейцарським національним банком і швейцарськими комерційними банками) [11, с. 64]. В державі не допускається відмивання грошей та приховування особи власника банківського рахунку (з 01.05.1992 р. в швейцарських банках заборонено відкривати рахунок на суму більшу, ніж 100 тис. швейц. франків, не пояснивши банку походження коштів).

Наданням інвестиційних пільг в Швейцарії займаються федеральний уряд та адміністрації кантонів. Це можуть бути субсидії, пільгові позики, банківські гарантії, надання земельних ділянок на пільгових умовах, безкоштовне навчання персоналу тощо. В країні існує близько 30 вільних торгових зон, товари яких звільняються від митного оподаткування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Порівнюючи правовий режим інвестиційної діяльності, передбачений законодавствами США, Канади, країн Західної Європи, з одного боку, та законодавством України, з іншого, можна зробити висновок, що багато норм сучасного вітчизняного законодавства подібні до норм законодавчих актів, розглянутих нами країн. Проте система державного гарантування іноземного інвестування в Україні ще недосконала, оскільки після проголошення незалежності держави вона створюється фактично по-новому. А це викликає проблеми в регулюванні діяльності іноземного інвестування, а саме: формування стабільного правового режиму та юридичних гарантій дотримання законних прав іноземних інвесторів.

З огляду на останні події в Україні, недовіра іноземних інвесторів до вітчизняного законодавства зростає. Про це свідчить відплив капіталів за кордон та наявність великої кількості судових позовів у зв'язку з ліквідацією гарантій у вільних економічних зонах, де і був зосереджений основний обсяг іноземного капіталу. Президентом України планується відновити відмінені гарантії, але на сьогодні відповідних законодавчих актів ще не прийнято.

Сьогодні іноземні інвестори більше довіряють укладанню міжнародних (двосторонніх) договорів, які досить добре себе зарекомендували, судячи з досвіду США та західноєвропейських країн. Тому в Україні необхідно сформувавши ефективний механізм державного гарантування іноземних інвестицій, який може стати одним з інструментів прискорення процесу міжнародної інтеграції України.

1. Богуславський М.М. *Иностранные инвестиции: правовое регулирование.* – М., 1999. 2. Вознесенская М. *Иностранные инвестиции: Россия и мировой опыт.* – М., 2001. 3. Гашимов С. *Регулирование инвестиционной деятельности на национальном уровне и в рамках двусторонних договоров / Под ред. д.э.н. проф. В.Б. Буглая.* – М., 2001. 4. Гринів Т.Т. *Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні та система їхнього захисту // Вісник НУ “Львівська політехніка” “Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку”.* – 2004. – №517. – С. 191–197. 5. Гринів Т.Т. *Ризики у сфері іноземного інвестування // Вісник НУ “Львівська політехніка” “Логістика”.* – 2005. – №526. – С. 261–267. 6. Закон України “Про іноземні інвестиції” від 13.03.1992 р. № 2198а – XII. – ВВРУ №26, 1993 р. 7. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про державний бюджет на 2005 р.” та деяких інших законодавчих актів України” від 25.03.2005 р. – <http://lad.od.ua>. 8. Закон України “Про захист іноземних інвестицій” від 30.08.1991 р. №1455 – XII. – ВВРУ №44/ 92 р. 9. Закон України “Про режим іноземного інвестування” від 19.03.1996 р. №93/96. – ВР. – ВВРУ №19/97. 10. *Законодавче забезпечення зовнішнього інвестування та гарантії захисту іноземних інвестицій // <http://www.ukrdzi.com/eximbase/reference/invest>.* 11. Курин А.В., Бакатин Д.В., Хорошилова А.В. *Регулирование иностранных инвестиций в экономически развитых странах.* – М., 2001. 12. *Экономическая энциклопедия / Науч.-ред. совет изд-ва “Экономика”, Ин-т экономики РАН; Гл. ред. Л.И. Абалкин.* – М., 1989.

УДК 658.114.3:658.155.2

П.Г. Льчук, І.Я. Цигиль

Національний університет “Львівська політехніка”

ДИВИДЕНДНА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ РОЛЬ І МІСЦЕ В ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ КОРПОРАЦІЙ

© Льчук П.Г., Цигиль І.Я., 2006

Проаналізовано дивідендну політику корпорацій, визначено цілі, які переслідують акціонерне товариство під час формування та реалізації дивідендної політики. Досліджено виплати дивідендів акціонерними товариствами України державної та недержавної форм власності за останні кілька років. Визначено роль та місце дивідендної політики в організаційно-економічному забезпеченні діяльності корпорацій, її суб'єкти.

It is analysed sharing the profit policy corporation, are defined purposes, which pursues the joint-stock company when shaping and realization sharing the profit politicians. Profit shares payment by Ukrainian shareholders companies of state and private ownership for the last few years is researching. The certain role and place sharing the profit policy in organizing-economic provision to activity corporation, its subjects.

Постановка проблеми. У сучасній економіці особливої актуальності набула практика регулювання діяльності корпорацій, як одних із найважливіших економічних суб'єктів. Окрім того, регулювання руху капіталу є стрижневим елементом функціонування організаційно-правових форм бізнесу. У той самий час однією з найскладніших проблем корпоративного управління (КУ) як на практичному, так і на теоретичному рівні залишається дивідендна політика підприємства. Питання